


Köpeny - I. Lipót koronázási öltözéke (?)

Textil- és viseletgyűjtemény

Leltári szám:	52.2769.1 
Készítés ideje:	17. SZÁZAD KÖZEPE
Készítés helye:	Itália
Anyag:	selyemszövet (lampasz szövésű)
Technika:	aranyozott ezüstoffonallal brosirozott; ezüstdróttal (skófiium) lanszírozott
Méreték:	hosszúság: 146 cm szélesség: 168 cm

A válltól lefelé erőteljesen bővülő köpenyhez négy szövetszélességet használtak föl, oldalvarrásában mindkét oldalon zsebnylást hagytak. Karöltője nyugat-európai módon, ívelten szabott. Háta közepén, a tarkótól a derékig hasíték fut, amely tizenegy aranyozott ezüstoffonalból kötött, apró, gerezdes gombbal záródik. A köpeny gallérja magas, állógallér. Ujja az ívelt karöltőhöz igazodik, csuklónál leszűkül, az alsó karon tizenegy apró, aranyozott ezüstoffonalból kötött gerezdes gombbal, az ellentétes oldalon aranyozott ezüstoffonalból font zsinórból kialakított hurokkal záródik. Körben – ahogyan a magyar dolmányokat is kereteli –, a szabásvonalakat kiemeli az aranyozott ezüst- és ezüstoffonalból szövött szalag (*galand*).

A köpeny Itáliában – az újabb természettudományos vizsgálatok szerint milánói fémfonal felhasználásával – készült szövetének mustrája a hozzá tartozó (?) dolmányéval (Itsz. 52.2770) harmonizál, annak bonyolultabb változata: két egymást keresztező, hajló száron szegfűvel, szív alakú levéllel megrakott virágtő, a másik sorban diagonálisan elcsúsztatva karéjos levelektől övezett palmetták váltakoznak. Ezt a perzsa előképet követő mustrát Itáliában az egész 17. század folyamán kedvelték, megjelenik damasztton és cizellált bársonyon is. Elterjedtségét bizonyítja az is, hogy analógiája több európai gyűjteményben megtalálható: a bécsi Museum für Angewandte Kunst kollekcijában (Itsz.: Nr 8003 T. 24283), a brüsszeli Musée royal des Arts Decoratifs, vagy a kölni Kunstgewerbemuseum gyűjteményében. Hasonló mustrájú és anyagú a koppenhágai Rosenborg-kastélyban őrzött, 1630–1650 közötti időszakra datált köpeny is.

A köpeny nyakába egykor bevarrt töredékes, elázott (19. századi?) pergamenlap szövege szerint az öltözetet I. Lipót (1640–1705) viselte 1655-ben Pozsonyban, magyar királyá koronázásakor: *H[æc c]lamis fuit Leopoldi I. Romanor[um] imperatoris dum in regem Hungariae Posonii coronaretur die 27 Iunii id est fes[to S.] Ladislai regis Hungariae ...[h]oram duodesimam antemeridi [anam]. Anno Domini M.D.C.L.V.* (Érszegi Géza olvasata)

A köpenyt elsőként a fraknói Esterházy-kincstár 1725. évi inventáriuma említi, ugyancsak I. Lipót koronázási öltözékeként: *Almarium Sub Nro 79 et 80., Nro 21. Leopoldus Császár a Midőn Magyarország Királysághra föl koronaztatott, akkorbéli virágos vont arany Sarga Tafotával béllet Köntös Dolmánnyal együtt.*

A korábbi szakirodalom okkal feltételezte, hogy a legdrágább alapanyagokból, aranyozott ezüstoffonalból és selyemből Itáliában szőtt ruhadarabok a király ajándékaként kerültek az Esterházy-kincstárba, hiszen Esterházy Pálnak a grazi jezsuita kollégiumban iskolatársa volt a két Habsburg főherceg, Ferdinánd és Lipót, sőt Esterházy Pál naplójának tanúsága szerint az ifjabb herceg kiváltképp kedvelte magyar társait. Lipót koronázására IV. Ferdinánd halála után, 1655. június 27-én került sor Pozsonyban. Az ünnepi eseményen az ifjú király aranysarkantyús lovaggá ütötte a nádor által ajánlott személyeket, közöttük Esterházy Pált is.

Az újabb kutatások azonban egy, a király koronázási öltözékéről szóló egykorú leírás alapján megkérdőjelezzik, hogy a köpeny a koronázási öltözet része lett volna. A bécsi udvar főbb eseményeinek krónikája, a *Zeremonialprotokolle* beszámolója szerint ugyanis I. Lipót arannyal átszőtt fehér dolmánya fölött test- vagy csontszínű bársonyszövetből varrott kabátot (mentét) viselt, melyet körben arany- és ezüstcsipke szegélyezett, s gyöngyös, gyémántos gombokkal záródott, bélése pedig a dolmány anyagával egyező szövetből készült: *Darauf geuolgt Ihr Königliche Mayestät einen Tholman oder ungarischen rockh anhabent, von reichen weißen goldstuckh, mit gulden undt sielbern schnüren, darüber ein mantl von neckher farben samet, mit großen gulden undt sielbern spitzen verbrämbt, mit den goldstuckh gefüttert, von welchen der Tholman gewesen, die schlingen undt knöpf wahren von perlen undt diamanten, auf den haubt ein Vngarisches khäpl von schwarzen felbe, mit ein schwarzen Raiger buschen, darauf ein Kostbarliches Cleinodt von diemant, auf der seithen ein Verguldtter Säbl, die hosen wahren von*

roth Holländischen tuech, die stiftl gelb mit silber beschlagen, vnnd silber vnnd Verguldeten sporn. (idézi: Járó 2003)

Elképzeltető, hogy a köpenyt az akkor 20 éves gróf Esterházy Pál viselte I. Lipót 1655. évi pozsonyi koronázásán, aki a szertartás során a "szerb királyság" zászlaját vitte az uralkodó előtt. (A "szerbia királya" titulust a középkorból megmaradt igéncímként viselték az újkori magyar uralkodók.)

Irodalom

- Szerk.: Pásztor Emese: *Az Esterházy-kincstár textíliái az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében*. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 2010. - Nr. 4. (Tompos Lilla)
- Járó Márta: On the history of a 17th century nobleman's dolman and mantle, based on the manufacturing technique. *Ars Decorativa*, 22. (2003). 2003. - 27-45.
- Szerk.: Szilágyi András, Péter Márta: *Barokk és rokokó. Az európai iparművészet stíluskorszakai*. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 1990. - Nr. 2.58. (Tompos Lilla)
- Höllrigl József: *Magyar viselettörténeti kállítás. Leiró lajstrom*. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 1938. - Nr. 6.
- *Az 1896-iki Ezredéves Országos Kállítás. A Történelmi főcsoport hivatalos katalógusa*. Kosmos Műintézet, Budapest, 1896. - Nr. 4262. (4401.?)
- Masner Karl: *Die Costüm-Ausstellung im K.K. Österreichischen Museum, 1891*. J. Lo'wy, Wien, 1894. - Tafel 34.
- Szerk.: Szalay Imre, Henszlmann Imre, Bubits Zsigmond: *A magyarországi árvízkárosultak javára... rendezett műipari és történelmi emlék-kállítás tárgyainak lajstroma*. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest, 1876. - Nr. 33.



